Է. ՏԱՐԻ 1932 — ԹՈՒԱԿԱՆ ՀԱՅՈՑ 19 ՄԱՐԴԱՑ 4382 — Հ. Տ. 25 ՅՈՒՆԻՍ 1890 — Ն. Տ. 7 ՅՈՒԼԻՍ 1890 — ՀԻՃՐ. 21 ԶԻԼԳԱՏԷ 1307 — ԵՐԿՈՒՇԱԲԹ

20 ՓԱՐԱ

ՆԱՄԱԿ ԿԱՄ ԸՆԴ ԻՐԵՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԷՏՔ Է ՈՒՂՂԵԼ
ԱՌ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԵՒԵԼՔ ՕՐԱԳՐԻ
Գալաթիա, Նորատունկեան-խան

درعلیه ادره‌سی نورادونکیان خانندہ آره‌ولك

غزته‌نك اداره‌سنه

Direction du journal AREVELK
Noradounghian Han, Galata
CONSTANTINOPLE

ԱՐԵՒԵԼՔ
ՕՐԱԳԻՐ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

20 ՓԱՐԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ Հասցէն տարեկան	160
» » կիսամեայ	80
» » եռամսեայ	40
Դուրսը » »	200
» » »	100
Սառը երկիր » »	56
» » »	28
Դրամը դրկուս... տարեկան գրանցեալ թղթակցութեան վրայ	
Խմբագրութեան դրկուած նամակ կամ գրութիւն եւ լրագրեր	

Les annonces sont reçues
AUX BUREAUX DU JOURNAL

Կ. ՊՈԼԻՍ, 25 ՅՈՒՆԻՍ, 1890

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻԱ, ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՓՐԻԿԵԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Արեւելեան և Կեդրոնական Ափրիկէի գործոց վրայ Մեծն Բրիտանիա կրցաւ համաձայնիլ Գերմանիոյ հետ. Բայց Հիւսիսային Ափրիկէի գործոց վրայ դեռ եւս չկրցաւ համաձայնիլ Ֆրանսայի հետ. Եգիպտոս քար գայթակղութեան է Անգլիոյ և Ֆրանսայի միջեւ. Ֆրանսական լրագիր մը չէք կրնար բանալ որուն մէջ կռիւ գիտողութիւններ չգտնէք բրիտանեան շահախնդրութեան և ինքնասիրութեան դէմ, որով Անգլիա չի հեռանար Նեղոսի հովտէն. Անգլիական լրագիր մը չէք կրնար կարդալ յորում աւելի կամ նուազ խիստ ակնարկութիւններ չտեսնէք գալլիական նախանձութեան և փոքրոգութեան դէմ, որով Ֆրանսացիք դէշ կը մեկնեն ամենայն ինչ զոր Անգլիա կ'ընէ Եգիպտոսի մէջ.

Գ-ֆ- Լէյ-նին ֆրանսական թերթ մ'է յեգիպտոս հրատարակեալ. Այս թերթի Անգլիացւոց դէմ կը գրէ միշտ. Իւր վերջին թիւերէ միոյն մէջ հետեւեալ իմաստով յօդուած մը կը կարդանք.

Կը յիշուի թէ Անգլիա, Արապիի դէպքէն ետք իւր դիւրին յողթութեամբ արբշիռ, երիտասարդ Խտիվին կարգադրութիւն մը առաջարկեց որ համեմատապէս չահաւոր էր Եգիպտոսի.— Եգիպտական գանձն ամեն տարի Անգլիոյ վճարէ ո՛չ թէ անգլ. զօրաց պահպանման ծախքն, այլ այս զօրաց Եգիպտոսի մէջ պահպանման ծախքին տարբերութիւնն Անգլիոյ մէջ լինելիք ծախուց բաղդատմամբ. Այն ատեն անգլ. [illegible] հետեւապէս որոշուեցաւ որ Եգիպտական գանձէն ամեն տարի Անգլիոյ վճարուի 110 հազար ոսկի, կամ հինգ ու կէս ոսկի զինուոր գլուխ. Աննման գումար մը չէր այս, մտածելով թէ ի Գահիրէ և յԱլէքսանդրիա ապրուստն աւելի աժան է քան ի Լոնտոն կամ ի Ճիպրալթար.

Այն ժամանակէն ի վեր անգլ. զօրաց թիւը տակաւ զեղչուելով, 20 հազարէն 3,500ի իջաւ. Բայց Եգիպտական գանձէն վճարուած գումարը նոյն համեմատութեամբ չզեղչուեցաւ. 110 հազար ոսկին 90 հազար ոսկւոյ իջաւ, այնպէս որ անգլիացի մէն մի զինուորի համար 25 ½ ոսկի կը վճարուի այժմ. Անգլիացիք կը պատասխանեն թէ ապրուստը սուղ չէ Եգիպտոսի մէջ, բայց ապայակոյտի, մատակարարութեան, պաշտպանումն, փոխադրութեան ծախքերը մեծ են յոյժ. Այս ամեն ճիգերու մէջ Անգլիացիներ մեծամեծ թռչակներ կ'առնուն. Բայց ի՞նչ հարկ կայ որ, կը հարցունէ Գ-ֆ- Լէյ-նին, անգլիացի պարզ հարիւրապետ մը ֆրանսացի Մարեշալի մը չափ թոչակ ընդունի, և այլ ո՛ և իցէ սոորագաս պաշտօնեայ մը՝ անգլիացի լինելուն համար՝ վարձատրուի ինչպէս իրմէ քանի մը աստիճան բարձրագոյն պաշտօնատար մը չի վարձատրուիր իւր հայրենեաց մէջ, յետոյա, իւր զօրքն 3,500 հոգւոյ իջեցնելով Անգլիա ցոյց կուտայ թէ ներքին և արտաքին վտանգներն որք եղիպտոսի դրաւման պատճառ եղան՝ գոյութիւն չունին այլ եւս, բայց և այնպէս Անգլիա չատ մը ապայակոյտ, պաշտօնէութիւն, մատակարարութիւն, պարենից և մթերաց շտեմարաններ և ուրիշ բաներ ալ կը պահէ յեգիպտոս, որոց վրայ որոշ բացատրութիւն մը չի տար. եւ ասի մը զօրաց համար տարեկան 90,000 ոսկի առնուլ եգիպտական գանձէն՝ արդարութեան չի համաձայնիր, մանաւանդ երբ այս գումար կը հայթայթուի խեղճ ֆէլլահ ժողովրդեան ճակտին քրտամբ, անգլիացի կարգ մը մեծատանց զաւակաց գրպանները լցնելու համար, որք այլուր կրնան հարուստ ապրելիք գտնել իրենց գործունէութեան.

Գանք Ֆրանսացւոց.

Թ-յէլի յուլիս 1 թուոյն մէջ հետեւեալ հեռագիրը կը կարդանք Գահիրէէ.

Ֆրանսա տակաւին չի հաւանիր որ եգիպտական պարտուց զեղչմամբ խնայեալ տարեկան գումարը գործածուի ֆէլլահ ժողովրդեան տարապարհակ աշխատութիւնը բառնալու. Հետեւապէս, նոյն ժողովրդեան կալուածական տուրքին վրայ որոշեալ յաւելումն ի գործ կը դրուի, ի փոխարէն տարապարհակի. Ֆրանսայի ընթացքը բուռն զայրոյթ յառաջ կը բերէ փոքր կալուածատերց դասուն մէջ. Մ-էդդէ-ն անուն բնիկ եգիպտական կաբեւոր թերթը Նամակներ կը հրատարակէ Ցամանհուրէ, Ցադալիյէ, Մինիէ և Ասիութէ, որք բաղմամարդ կեդրոններ են Ստորին և Վերին Եգիպտոսի մէջ. Եգիպտոսի [illegible] մը կը նկարագրէ բնիկներու մեծ գումարում մի ի Ցամանհուր, որով բողոքուած է «ֆրանսական տուրքին» դէմ, այսինքն՝ Ֆրանսայի ընդդիմութեան պատճառաւ կալուածատերց վրայ եղած յաւելման դէմ. Մինիէի թղթակիցը կ'ըսէ թէ ժողովուրդն այլ եւս չի տարակուսիր թէ Ֆրանսայի ընթացքը վնասաբեր է եգիպտոսի ճշմարիտ շահուց, և աւելի հաշտ աչօք կը նայուի անգլիական ազդեցութեան. Ասիութի թղթակիցը կը գրէ թէ յիշեալ յաւելուածական տուրքը բառնալու մասին Ֆրանսայի մերժողական նոր պատասխանը կը հաստատէ այն կարծիք թէ Ֆրանսա զեղիպտոս իւր ինքնասէր շահուց կը զոհէ, հարկադրելու համար զԱնգլիա որ օր առաջ ելնէ երկրէն. Ցադալիյէի թղթակիցը կը պնդէ թէ եգիպտոսի բնիկ ժողովուրդն իրաւունք ունի օգտուելու ռոկոսաց զեղչումէն, քանի որ ցարդ ամենայն ինչ զոհած էր երկրին հանրային պարտքը ճշդիւ վճարելու, որով և բարձրացնելու պարտուց փոփոխման համար կնքեալ փոխառութեանց արժէքը. Մ-էդ-դէ-ն լրագիրն ալ իւր կողմէ ազդու խմբագրականաւ մը սոյժ կուտայ բնիկ գանգատանաց ընդդէմ ֆրանսական գժկամակութեան.

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Գ. Ֆրանսիք Սարսէյ, նշանաւոր թատերական քննադատն Թէատր, ֆրանսացի դիւցազնուհւոյն՝ Ժանն տ'Արքի վրայ թատերական երկերու բազմանայն ակնարկելով, կը գրէ իւր վերջին քննադատականին մէջ.

Ժանն տ'Արք օրուան նորաձեւութիւնն է. Ամեն կողմէ, եպիսկոպոսներ հանգանակութիւն կը կատարեն ի պատիւ իրեն յիշատակարաններ կանգնելու. Հռոմայ մէջ իւր սրբացման դատն յառաջ կը տարուի. Ցայսմայր Ժանն տ'Արք երանելի էր, և քանի մը տարիէն սրբուհի պիտի կրնայ հրաչակուիլ յետ կատարման ինչ ինչ կղերական ձեւակերպութեանց. Երէկ ի նոսնի կատարեցաւ հանդիսաւոր ցոյցումն Ժանն տ'Արքի արձանին, գործ Գ. Ֆրէմիէի, զոր մեծահարուստ Գ. Օզիրիս նուիրած է յիշեալ քաղաքին. Այսօր ալ կ'իմանանք թէ գեղարուեստից վարչութեան մտացի և գործոն տնօրէնն Գ. Լառուէմ Տոմրէմի գացած է, բնակավայրն Ժանն տ'Արքի, որտա տան մէջ՝ որ կառավարական ծախիւք պիտի վերանորոգի՝ թանգարան մը հաստատելու համար, ուր պիտի հաւաքուին պատկերհանութեան և քանդակագործութեան գլուխ-գործոց բոլորտիքը, զորս Ֆրանսական գեղարուեստը նուիրած է ազգային դիւցազնուհւոյն յիշատակին. Օրլէան քաղաքն ամեն տարի մեծաւ հանդիսութեամբ կը տօնէ Ժանն տ'Արքի տարեդարձը, զոր Տիւփանլու եպիսկոպոսն հաստատեց և աւանդութիւնն իւր յաջորդաց թողուց. Դիրքեր և տեսարակներ կը վխտան Ժանն տ'Արքի վրայօք, զոր [illegible] թիւնները կը բացատրեն, այժ տալով ազգային աւանդութեան. Ո՞չ ապաքէն զինուորական մ'ալ գտնուեցաւ վերջերս, Գ. Մարէն, որ սանորինակ գաղափարը պաշտպանեց թէ Ժանն տ'Արք մեծ ազատիչ մ'էր, պատերազմի ասպարիզին մէջ հանճարի ցոյցամբք լի, այնպէս որ կարելի է ի կրիւ դնել զինք Անիբալի, Կեսարի և Ֆոնափարթի հետ. Ո՞վ չի յիշեր Ժանն տ'Արքի վրայ գեղեցիկ և հիմնաւոր երկասիրութիւններն Գ. Ժոզէֆ Ֆոպէ, որ մին է Ժանն տ'Արքի փառաց ամենէն եռանդոտ սիրահարներէն. Ինքն էր որ մի քանի տարի յառաջ երեսփ. Ժողովոյն մէջ առաջարկեց Ժանն տ'Արքի ծննդեան տարեդարձը (մայիս ամսոյ մէջ) հայրենեաց տօն հռչակել, որ թէ՛ կրօնական և թէ ազգային տօն մը կրնայ լինել, քանի որ (կաթոլիկ) կղերն եւս սկսած է սքանչանալ դիւցազնուհւոյն վրայ զոր խարոյկի դատապարտած և այրել տուած էր ի կենդանութեան. Փիլ Ֆոպ որ երեսփ. Ժողովը քուէարկեր Գ. Ֆոպէի առաջարկն. Ապահով կրնաք լինել թէ օր մը վերատին պիտի ներկայացուի եւ միաձայն քուէարկուի նոյն առաջարկ. Անհաւատայի պիտի լիներ եթէ ակնյայտ չտեսնէինք թէ այս վերջին քսան տարւոց միջոցին օ՛րչափ համակրութիւն, եռանդ և ըսենք նաեւ օ՛րչափ ջերմեռանդութիւն կը ցուցնէ ֆրանսացի ժողովուրդն Օրլէանու Օրիորդին համար. Տեսակ մը պաշտամունք է այս.

1870ի աղէտք արդեօք նպաստած են այս շարժումն յառաջ բերելու մասաց մէջ. Անորոշ և մթին դիտակցութիւնն մ'ունեցանք արդեօք թէ 1870ի այդ ահռելի պատերազմին մէջ մեզ պակսած բանն էր ճշդիւ Ժանն տ'Արքի նման մեծ դէմք մը, որ սիրտերն հրահրէր, հոգիներն իւր շուրջ համախմբէր, և դէպ ի յաղթութիւն արձակէր հրաչունչ. Մեր երեւակայութեան արդեօք ա՞նպէս երեւցաւ թէ Ժանն տ'Արք, քաջասիրտ, առաքինի և [illegible] տոհանանեցաւ. Գարու Ֆրանսային համար Հայրենեաց այն մարմնացումն եղած էր և փրկութեան այն հրեշտակն որոյ աջակցութեան մեք եւս՝ ԺԹ դարու Ֆրանսացիք՝ ո՛չ նուազ կարօտ մնացինք մեր պարտութեանց և աղետից մէջ. Լաւ մը չեմ ըմբռներ գորովանաց և սքանչանաց այս վերանորոգումն Ժանն տ'Արքի վրայ. բայց իրողութիւնն ինքնին անժխտելի, անհերքելի է. Սրբուհի Գենովաբէ դեռ եւս պաշտօնապէս չէ ինկած «Փարիզի պահապան սրբուհի» և «Ֆրանսայի պաշտպանուհի» տիտղոսէն. բայց հասարակաց համարման մէջ ինկաւ վրայ է. Իսկ Ժանն տ'Արք տակաւ կը բարձրանայ հասարակաց համարման մէջ. Նա երբեմն ոտք հանեց ժողովուրդն, և հակառակ կղերականաց և քաղաքագիտաց, յառաջ մղեց ժողովուրդն ի յաղթութիւն, ի փրկութեան հայրենեաց և թագաւորութեան. Այսքա՜ն ժողովուրդն է որ՝ ֆրանսացի և իտալացի կղերին սկզբնական դժկամակութեանց հակառակ՝ անդիմադրելի եռանդեամբ մը կը մղէ զԺանն տ'Արք ի փառաց ի փառս, մինչեւ սրբութեան աստիճան.

Գ. Սարսէյ կը հաստատէ թէ ֆրանսացի ժողովրդեան ամեն կարգերն, և ի մասնաւորի պարկեշտ ընտանիքներ, մայրեր, աղջիկներ, հարսեր, ամենայն փութաջանութեամբ և երկիւղածութեամբ ներկայ գտնուած են ի պատիւ Ժան տ'Արքի յիշատակին տրուած ամեն ներկայացմանց, որք հետեւապէս հաստատեր եղած են յոյժ. Այս ներկայացմանց միջոցին շատ գեղեցիկ աչքերէ յորդառատ արտասուք հոսած են՝ տեսնելով Օրլէանու Օրիորդին /բակի մատնուիլը՝ ֆրանսացի կղերին և անգլիացի զորականաց կողմէ անիրաւ դատաստանէ մը ետքը.

ՊԻԶՄԱՐՔ ԻՇԽԱՆ

Պիզմարք իշխան յայտարարեց Ափրիկէի նշանաւոր գերման երկրախոյզ Պ. Եւկէն Վոլֆի թէ «ես երբեք չէի ստորագրեր անգլիագերմանական պայմանագրոյն նման պաշտօնագիր մը».

Բաղալերեալ նախորդ նախարարապետին այս մտօք յայտարարութիւնն ներէն ընդդէմ անգլիւգերման պայմանագրոյն, Գերմանիոյ այլ և այլ կողմերը ժողովուրդք բազմատարագիր հանրագրութիւններ կը պատրաստէ՝ Ռայխսթակէն խնդրելու համար որ չվաւերացնէ յիշեալ պաշտօնագիրը.

ՖՐԻԵՏԵՐԻԿ ԿԱՅՍԸՈՒՀԻՆ

Ֆրետերիկ Կայսրուհի, թէեւ քաղաքական գործերու չի խառնուիր, բայց պարապ ալ չի մնար. Առաջին գործն իւր աղջիկներն ամուսնացնել էր. Վիքթորիա իշխանուհին (զոր երբեմն Ալէքսանդր իշխանին հետ նշանելու խօսք կար, բայց Պիզմարք իշխանին ընդդիմութեան պատճառաւ չյաջողեցաւ,) այս օրերս գերման ստորագաս իշխանի մը հետ նշանուեցաւ, և չորս աղջիկներէն կը մնայ կրտսերագոյնն՝ [illegible] ծնեալ 1872ին. Ֆրետերիկ Կայսրուհին մարդասիրական ձեռնարկութեանց մեծագոյն ուշադրութիւն կը նուիրէ. Այս պահուս կը պարապի Պերլինի մէջ Մանկանց Հիւանդանոց մը հիմնելու, որոյ հիմնաքարն իւր ներկայութեամբ դրուեցաւ յունիս 20ին, և որոյ շինութեան համար Կայսրուհին ինք 25,000 անգլիական ոսկի հանգանակած է ցայսմայր.

«ԱՅԱԳԱՅԻ ԵՒՐՈՊԱՆ»

Կեդրոնական Ափրիկէի այն մասը զոր Գ. Մթէնի կը նկարագրէ իւր գրքին մէջ, և զոր Եւրոպան վաճառականութեան եւ քաղաքակրթութեան առիւծ բանալու կը ձեռնարկեն Անգլիա և Գերմանիա, 26,900 քառակուսի մղոն տարածութեամբ ամենայն ջուր ունի (գետ, լիճ.) նաեւ 1200 մղոն երկայնութեամբ բարերար և բազմամարդ ծովեզերք և գետեզերք, և այս երկրին մէջ կը բնակին ոչ նուազ քան տասն երկու միլիոն հոգիք.

ՓՐԻՇԹԻՆԱՑԻ ՀԻՒԳԱՏՈՍ

Գ. Մարինքովիչ սերբ հիւպատոսն, որ մահը ծանոյց հեռագիրը, մի քանի տարիներ ի Կ. Պոլիս բնակած և թուրք լեզուն ուսած էր. Փարիզի Արեւելեան Լեզուաց վարժարանին մէջ եւս թուրքերէն ուսած էր. Արեւելեան ուսմանց նուիրեալ գերմանական հանդէսի մը մէջ 1882ին հրատարակած է սերբալեզուին մէջ գտնուած պարսկերէն, արաբերէն և թուրքերէն բառերու ամբողջ բառգիրք մը. Ամուսնացեալ էր, և իւր ընտանեաց խնդրանօք մարմին ի Պելկրատ պիտի փոխադրի և հոն թաղուի.

ԽՈԶԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐՆ Ի ՍԵՐԳԻԱ

Խոզերու խնդիրն եւս քան զեւս կ'ըբաղեցնէ զմերպիա. Հետաքրքրաշարժ իրողութիւն մը սա է թէ այն խոզեր զորս աւստրեան մաքսատունք մերժած էր իրրեւ ախտաւոր, ի Պելկրատ եւս բերուելն ետքը, մնաց չհանգէտ մը՝ Գ. Կոլիշեան՝ ամբողջովին գնեց զանոնք, և Հունգարիա զրկեց, ուր առանց ո՛և է գժուարութեան ընդունուեցան. Ուրեմն, ինչ որ հիւանդ է Աւստրիոյ համար, քաջառողջ է Հունգարիոյ համար. Սերպիոյ առեւտրական գործոց նախարարն այս գէպքին վրայ ծանուցագիր մը զրկեց ի Փէշթ.

ԱՀՌԵԼԻ ՄԱՃԱՌՈՒՀԻՐ

Ի Մթիթովիչ, Հունգարիա, քսանմեկի դատաստան մը տեղի կ'ունենայ այս պահուս. Տասն կիներ ամբաստանեալ են իրենց այրերը զառիկով (հէյ-ն մ-ռ, ուրեանէ) թունաւորելուն համար. Գործին նախաքննութիւնն երեք տարիէն աւելի տեւեց, եւ այն միջոցին ամբաստանելոց ոմանք բանտին մէջ մեռան. Մեռելոց մին էր գնչուհին որ զառիկը ծախած էր միւսներուն. Գնչուհին այս երիտասարդ կիները թելադրէ իրենց այրերն սպաննելով անկախ եւ զուարճալից կեանք մը վարել. Թոյնն այնքան վարպետութեամբ կուտար որ թէեւ միանգամայն չատ մը մարդիկ կը թունաւորուին, բայց տեղական հնութիւնք կը կարծուի. 28 մեռելոց վրայ կասկածեալ [illegible] ոստանքին մէջ զառիկ գտնուեցաւ, բայց թունաւորող գտնել կարելի չեղաւ. Դատական քննութեան բացուելուն պէս կասկածելի կանայք ոմանք փախան անհետացան. Վեցտասն կիներ ամբաստանեցան և ձերբակալեցան, և մեացեալ տասն որոց դատաստանն սկսած է՝ ամենէն աւելի ծանրապէս ամբաստանեալներն են.

ԼՈՐԴ ՍԱԼԶՊԷՐԻ

Անգլիական լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Անգլիոյ արքունի շրջանակաց մէջ խնդիր եղած է թէ Վեհ. Թագուհին ի՞նչ կերպիւ պիտի պատուէ զլորդ Սալզպէրի՝ Արեւելեան Ափրիկէի խնդրոյն վրայ Գերմանիոյ հետ կնքած յաջող կարգադրութեանն առթիւ. Լորդ Սալզպէրի Անգլիոյ բարձրագոյն պատուանշանը կը կրէ արդէն, (Մրնրակապի Ասպետութիւն,) և Թագուհին ուրիշ պատիւ մը չունի պարգեւելու իւր այս մեծանուն հպատակին բայց եթէ Դքսութեան աստիճան եւ տիտղոս. Բայց Լորդ Սալզպէրի չի փափաքիր աստիճանի այս բարձրացման, որ տարելու եզանակի և ծախուց բարձրացում ալ կը նշանակէ, և իւր Մարքիզութեամբ կը շատանայ.

ՆԳԻՊՏԱՑԻ ԻՇԽԱՆՔ

Եգիպտոսի Խտիվ Թէվֆիգ փաշայի գահաժառանգ որդին Ապպաս պէյ եւ երկրորդ որդի Մէհմէտ Ալի պէյ, որ Վիեննայի կայսերական կրթարանին մէջ կը դասախարակուին, այս պահուս գրասական և ուսումնական պտոյտ մը կ'ընեն, և անցեալ շաբթուն Քոփէնհակ (Շուէյտի մայրաքաղաքը) ժամանեցին.

ՖՐԱՆՐԵԻԴԵՐՄԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԻԼԻԵ

Ֆրանսացի գիւղացին, զոր գերման պահակ մը զարկաւ, չմեռաւ, և վերքը ծանր չի համարուիր. Էփինալէ հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Քոլրուայի չորս բնակիչներ գերմանական հողին մէջ մնած և սահմանագծէն ալ 150 մէթր յառաջացած էին երբ գերման պահակները կրակ ըրին. Խնդիրը ծանր հետեւանք պիտի չունենայ.

—»35«—

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

ՕԳԴԱՎ ՖԷՕՅԷ

ԱՆԴԱՄ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻՈՅ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԻ ՊԱՏԻՒ

Բիէռրոն առաւաւելն երեք չորս օր յետոյ պիտի մեկնէր, մայիս 6ի շաբաթ օրն, որ առեն կը մեկնէր այն շոգենաւն որուն վրայ առած էր արդէն իր անցաւտանը. Տիկին տ'Էմառէի տուած հրաժեշտի նամակներ գրելու առ Գէգոգիս, զորս շատ շոր կամ շատ խանդաղատական դատեց և այրեց. Երբ նկարչին առուն հասաւ, վանդակաղանէն անցաւ և ուղղակի արհեստանոցը գնաց, ուր Գէգոգիսը գտաւ ամուսնոյն [illegible]

—Սիրելիս, ըսաւ, եկած եմ ձեռքդ սեղմելու, որովհետեւ չեմ գիտեր ի՞նչ կ'ըլլայ ի՞նչ չըլլար... որովհետեւ չեմ գիտեր թէ Ամերիկա երթալէս առաջ անգամ մը ալ պիտի տեսնե՞մ ձեզի.

—Ինչպէ՞ս, այդչափ կանո՞ւխ կը մեկնիք, ըսաւ Ֆոգոսիս աշխատութիւնն ընդհատեալով. Ի՞նչ ունիք այդչափ ամապարելու. Ա՜հ, ներողութիւն, հասկցայ... կը տեսնիք թէ կինս շատ խորհրդապահ եղած չէ...

—Օ՜հ, դեռ այդ բանին համար վերջնական բան մը որոշուած չէ, օգին մէջ խօսքեր են... Ամբորդութիւնս միայն վերջնապէս որոշուած է.

Ցեռոյ, ա՛լ անոր պատկերներուն վրայ միայն խօսեցաւ, որոց վեհաշուք գծագրութեանը վրայ աքանչացաւ. մէկ քանի մանր մունր կէտերու վրայ թերեւս քննադատութիւններ ընելով հանդերձ, որոց արուեստագէտն հաւանեցաւ կամ հակառակեցաւ իր սովորական բարի յոժարութեամբ եւ համեստութեամբ, որուն շատ անցաւ այս խօսակցութեամբ, որուն շատ քիչ մասնակցեցաւ նկարչին կինը. Գէգոգիս մտազբաղ կերպարանքով կը շարունակէր իր մեռաքսակ թելերը կարել, իր գեղեցիկ գլուխն հակած կարկհին վրայ. Մերթ ընդ մերթ կարճ խօսք մը, և մուք կապագոյն մէկ քանի նայուածքներ՝ գաղտագողի յառաջ այն մարդուն վրայ որ պիտի մեկնէր.

Երբ Բիէռրոն վերջին անգամ սեղմեց Ֆոգոսիսի ձեռքը, մանկամարդ կինը ոտք [illegible]

—Զեզի առաջնորդեմ, ըսաւ.

Երիտասարդը խոնարհեցաւ և երկուքն ալ արհեստանոցէն դուրս ելան. Անխօսուկ անցան դարատափին վրայ տանող ճամբէն. Հոն, փոքրիկ ամբանոցին առջեւ, պարտիզիկ մը եւ քանի ածուներ կային, աւազաւ ծառուղիներու մէջ շրջանակեալ. Հակառակ եղանակին նոր սկսած ըլլալուն, օդը չափազանց տաք էր, եւ, միջօրէէն յետոյ, փոքրիկ ծագած էր Բարիզի վրայ. Անձրեւը, որ մեծատարափ տեղացած էր, դադրած էր յայնժամ. բայց երկինքը տակաւին ծանր ու ամպամած էր.

Օդին մէջ կը տիրէր այն ծանր հոտը զոր ամառուան անձրեւները կը հանեն հողէն, խոտէն, տերեւներէն և ծաղիկներէն. Նոր ածիլ վարդերը, եղրեւանիներն, ագռասիներն օդը կը լեցնէին իրենց սաստիկ բոյրերով. Գէգոգիս և Բիէռրոն մէկ քանի վայրկեան յամրաքայլ պտըտեցան, պարտէզին ծառուղիներուն մէջ, առանց խօսք մը զուրցելու,—մերթ ընդ մերթ կանգ առնելով և գրպակտ նայուածք մը նետելով հեռաւոր Բարիզի շփոթ շէնքերուն վրայ, ուր վերջալուսի արեւն երբեմն երբեմն ամպերուն պատառուածքներուն մէջէն կ'արձակէր հրդեհի նշոյլներ.

Ցանկարծ Գէգոգիս, յանկարծական որոշողութեամբ մը.

—Գէգոգ է մեկնիք, կ'ազաչեմ... Բայց նախ և առաջ, կ'ուզեմ բան մը ասել ձեզ համար.

Եւ արագ քայլերով գնաց դէպի առեր.

—Իր անձնական մասը, մեծ սրահէ մը, առանձնոցէ մը և իր սենեկէն բաղկացեալ, կը գրաւէր ամբողջ ստորնայարկը. Ֆոգոսիսի և Մառսէլի սենեակներն առաջին յարկն էին.

Գէգոգիս դրանդին երեք չորս աստիճաններէն վեր ելաւ, ետին դառնալով մրմնջեց, «Հիմա կուգամ, և սրահը մտաւ.

Բիէռրոն, վարանոտ եւ տատամսոտ, մէկ քանի վայրկեան սպասեց և անոր ետեւէն գնաց. Սրահը քիչ մը մութ էր, վարագոյրները ամբողջ օրը գոցուած ըլլալով, ի զգուշութիւն տաքին. Բիէռրոն տեսաւ սակայն որ Գէգոգիս հոն չէր. Մանկամարդ կինը երեւցաւ յաջորդ վայրկենին, իր սենեկէն դուրս ելլելով. Զեռքը արկղիկ մը ունէր.

—Ձեր ապարանքնեն է, ըսաւ ցած ձայնով, ամուսնութեանս համար Լոնտոնէն գրկած ապարանքներիդ... Իմ կողմէս ձեր նշանածին տաւէք... կ'ուզեմ որ զոհողութիւնս կատարեալ ըլլայ.

Բիէռրոն առաւ արկղիկը, ուզեց շնորհակալ ըլլալ. բայց իր ձայնը, չափազանց յուզուելէն, խեղդուեցաւ. Իր ձեռքը գըրաւ անոր ձեռքին մէջ, զոր իրեն կ'երկընցնէր.

—Երթաք բարով, ըսաւ մանկամարդ կինը.

—Մնաք բարով, ըսաւ Բիէռրոն.

Բայց այդ ողբաբեր բառն հազիւ արտասանուած էր որ իրարու թեւերուն մէջ էին, մոռնալով երկինքն ու երկիրն, ընդ քարշ վարեալ տարեալ խելայեղ այն մըրրկներէն միայն մէջ, որք, ի մի վայրկեան, մեռեալ բաներ կը դարձնեն մարդու մը պատիւը և կնոջ մը ամթխածութիւնը.

ԺԴ

ԳՐԱԻ

Առաջին զարթնումն պարկեշտ և խրոխտ կնոջ մը որ ընկճած է արգիլեալ կրքի մը ներքեւ, սոսկալի զարթնումն է. Բայց եթէ հազուադէպ չէ որ զգլայ իր յանցանքին վրայ, հազուադէպ է որ հրաժարի անկից. Մեաց որ, անկումն այնչափ խորին է որ անհնարին կը թուի զառիվերը ի վեր ելլել. Ակկից զատ, յանցանքէն յետոյ, ամէն բան կորսուած է, ի բաց առեալ սէրը. Մնացած միակ բանն է այդ. Գէտք է կառչիլ ատոր,—և շատերն ատոր կը կառչի տեսակ մը յուսահատ կատաղութեամբ. Աւելորդ է ըսել թէ ատ կը խօսինք ընտիր կանանց վրայ, և ոչ թէ ատոնց վրայ, որոց համար սէրն ընկերական խաղալիք մըն է.

Ա՛լ խնդիր չէր մնար ո՛չ Բիէռրոնի մեկնման, ո՛չ իր ամուսնութեան. Իրենց միջեւ խօսակցութեան մը առարկայ իսկ չեղաւ այս բանս. Բայց հարցուցին իրենք իրենց թէ ի՞նչպէս պիտի բացատրուէին այս փոփոխութիւնն անոնց զորս կը հետաքրքրէր այդ բանը. Միս Նիքոլսըն այնչափ զգուշաւորութեամբ իմացած էր Բիէռրոնի ուզեւորութիւնն, որ պէտք չկար մտահոգ ըլլալու անոր յանախութեան վրայ. Բայց տիկին տ'Էմառէ՞, ի՞նչպէս անոր մտարդարացնել այս խոստմնալացնցութիւնն, որ անշուշտ պիտի արթնցնէր անոր ամէնէն գէշ կասկածները. Բիէռրոն չատացաւ պարզապէս անոր գրելով թէ ծանր ու անակնկալ գործեր զինքը կը բռնադատէին իր մեկնումն յետաձգելու. Դերկամուհին չհաւատաց, որովհետեւ չպատասխանեց. Նոյնպէս չգրեց Գէորգիսի ևս, որ համակ անձնատուր իր շղթայադերծ կրքին, գրեթէ անտարբեր մնաց այդ լուութեան թշնամանքին. Գալով Ֆոգոսիսի, առանց գժուարութեան ընդունեց որ Բիէռրոն յետաձգէր իր ուզեւորութիւնն, որուն համար արդէն մեծ փոյթեռանդութիւն չէր տեսած անոր վրայ.

Ցայնժամ Բիէռրոնի եւ Գէորգիսի համար սկսաւ այն կեանքն որ խորապէս խառնուած է արբշռութեամբք և գառնութեամբք, մոքի շլացուցիչներով եւ խղճի խայթերով, գազանի հեշտութեամբք եւ գազանի արհաւիրքներով, որ մեզմապարտ տարփանաց կեանքն է. Վերջապէս առանց զգուշաւորութեան կրնային խօսիլ անցեալն վրայ, իրարու հաղորդել ինչ որ զգացած եւ կրած էին իրարու համար, գիրենք բաժնող ահռելի թիւրիմացութեան վերջին հեռաքերը ջնջել. Կրքին յոյզերն իսկ հաղիւ կը հաւասարէին իրենց փոխադարձ խստասիրութեանց եւ խանդաղատական ժամերուն հմայքին. Բայց իրենց առանձնակի տեսակցութիւնք աւելի հազուագիւտ էին, իրենց յանցանքին առաջուընէն ալ աւելի հազուագիւտ. ա՛լ անմեղ չըլլալով, աւելի եւս զգուշաւորութեամբ կը փնտռէին.

(Շարունակելի)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՅՐՆ Ի ԿՊՈՍ. ՊԱՅԱՆ

Ա մեն. Ս. Պատրիարք Հայրն, իւր հետ ունենալով Պատրիարքարանի դրամական տեսչ Ֆրէնկեան Աբրահամ էֆէնդին, շաբաթ օրը կրկին անգամ կայսրեան պալատ գնաց և ժամու մը [illegible] առաջին քարտուղար Վսեմ. [illegible]յա փաշայի հետ։

ԹԻՖԼԻԶԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԱՄԱԳԱՏՐԱՍՏԱՆԻՆԵՐ ՀՈՒԶԱՐԱՍԻՐԱԲԹՅԱՆ ԲԱՐՁՈՒՇԱՆԱՑ ՍԱՀԱՄԱՐԱՆՆԵՐ

Մեր մասնաւոր թղթակիցը Թիֆլիզէն, յունիս 16 շաբաթ աւուր թուականաւորեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ։

Յունիս 14, հինգշաբթի, միջօրէին, բարեյիշատակ Սանասարեանի մարմինը Պաթումի հայոց եկեղեցիէն երկաթուղւոյ կայարանը փոխադրուեցաւ։ Նոյն հանդիսաւ որով յոգենաւէն եկեղեցի տարուած էր առջի օրը։ Խուռն բազմութիւն ազգայնոց և օտարաց լցուած էր կայարանին մէջ, մինչեւ յոգեկառքին մեկնման վայրկեանը։ Բացի կովկասու Բարեգործական ընկերութեան մասնաճիւղէն, Վրացիք եւս դափնեայ պսակ մը դրած էին հանգուցելոյն դագաղին վրայ։

Գեր. Խորէն Նար-Պէյ Սրբազան, հինգշաբթի առաւօտ Պաթումի օմ. հիւպատոս Աստատ պէյի փոխադարձ այցելութիւն ա այլ բազմաթիւ այցելութիւններ ընդունելէ յետոյ, նոյն կառախումբով մեկնեցաւ, ընկերակցութեամբ երեք աշխարհական ուղեկիցներու։ Դորիի կայարանէն, որ իրր 4 ժամու հեռաւորութիւն ունի Թիֆլիզէն, կառախումբը մնաց նաև տեղւոյն հայոց աւագ քահանայն։

Երէկ առաւօտ, ութ։ ժամ 8ին, կառախումբը Թիֆլիզ հասաւ։ բազմաթիւ ազգայնք և քահանայից դասը կայարանէն դիմաւորելով Թուրքիոյ հայ եկեղեցականութեան պատգամաւորը, առաջնորդեցին զնա Առաջնորդարան, ուր սիրալիր կերպով հիւրընկալուած է Վրաստանի և Իմէրէթի թեմական առաջնորդ Գեր. Մամբրէ եպիսկոպոսի կողմէ։

Երեկոյին, ուշ ժամանակ, Սանասարեանի դագաղը կայարանէն հանուելով քաղաքին Թանգոյեան եկեղեցին փոխադրուեցաւ քահանայից ուղեկցութեամբ, առանց հանդիսի։ Վաղը, կիրակի, մեծաշուք արարողութեամբ կը կատարուի յուղարկաւորութեան ու թաղման հանդէսը, և հանգուցեալ բարեբարի մարմինը կ'ամփոփուի Վանքի Մայր եկեղեցին։ Առաջնորդ Մամբրէ Սրբազան պիտի պատարագէ և Նար-Պէյ Սրբազան դամբանական պիտի խօսի։

Բեգրպուրկի ազգայնք արժանաւոր փառաւոր պսակ մը զրկած են առ Արգար Յովհաննիսեանց, խնդրելով օր հանգուցելոյն դագաղին վրայ դնել զայն և Բեգրպուրկի հայ հասարակութիւնը ներկայացուցչ յուզարկաւորութեան հանդիսին։ Այդ պսակ հետեւեալ գեղակերտ արձանագրութիւնը կը կրէ։

Բարեբար Մկրտիչ Սանասարեանին
Պետերպուրգի Հայ հասարակութիւն
1890

Թուրքիոյ Հայոց կողմէ եւս արժանաւոր գեղեցիկ պսակ մը պիտի դրուի, ձեռամբ Գ. Վահրամ Մութաֆեանի, աշխարհական ներկայացուցիչ Թուրքիոյ Հայոց։ Այդ պսակի արձանագրութիւնն է։

Ցիշատակ Տաճկաստանի Հայոց
Առ անմահ բարերար Մկրտիչ Սանասարեան
Հիմնադիր Սանասարեան վարժարանին
Ծն. 1818 — վախ. 1890

Գ. Կարապետ Եղեանց հեռագրած է Բեգրպուրկէն թէ պետական կարեւոր զբաղմանց պատճառաւ չ'պիտի կրնայ ներկայ գտնուիլ յուզարկաւորութեան։

Սանասարեան կտակի տրամադրութիւնք յայտնի չեն, վասն զի կտակը բացուած չէ տակաւին։ Կտակակատար նշանակուած են, Գ. Եղեանցէ զատ, Գ. Եւանգուլեան և բժիշկ Լեւոն Տիգրանեանց։

* *

Երէկ և այսօր բազմաթիւ այցելուներ կուգան յառաջնորդարան։ Թիֆլիզի օսմ. հիւպատոս Հասիպ պէյ երէկ իրիկուն այցելութիւն տուաւ Գեր. Խորէն Արքեպիսկոպոսին և բարի գալուստ մաղթեց նմա։

Այս առաւօտ Խորէն Սրբազան այցելութեան գնաց Կովկասի կուսակալ Վսեմ. Շերէմէտիէվի և ընդունուեցաւ մեծարանօք։ Ն. Սրբազնութիւն պատիւ ունեցաւ Գ. Շերէմէտիէվի ներկայացնել Գ. Վահրամ Մութաֆեանը, իբր

պէս փախուստական է, հնգամեայ բանտարկութեան դատապարտուած է։ Դատաստանն ո՛և է մասնաւոր հանգամանք մը չէ ներկայած։)

ԱՅՍ ՕՐՈՒԱՆ

ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆՔ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԱՏՐԻՏ, 6 Յունիս։ — Նոր Նախարարութիւնը կազմուեցաւ ընդ Նախագահութեամբ պահպանողական կուսակցապետին Պ. Քանովաս տէլ Քաստիլիոյի։ Արտաքին գործոց Նախարարն է Թէթուանի դուքսը։ Ներքին գործոց՝ Պ. Սիլվէյրա։ Եկեղեցիոյ՝ Պ. Քոսկայոն։ պատերազմական՝ Զօր։ Ագքարակա Փալէրս, եւն։

Արտաքին քաղաքականութիւնը փոփոխուած չպիտի կրէ։ Սպանիա բարեկամական յարաբերութիւններ պիտի պահպանէ ամէն Տէրութեանց հետ, առանց մասնաւոր կերպիւ մը կապուելու ո՛և է Տէրութեան հետ։

(Արեւելեան Հեռագրական Գործակալութիւնն եւս, որ Սպանիոյ Նախարարական փոփոխման վրայ նոյն լուրը կուտայ մեզ, բոլոր այս պահպանողական Նախարարները կը դնէ ընդ Նախագահութեամբ ... Նախորդ ազատական Նախարարապետ Պ. Սակասթայի, որ ո՛չ միայն իրողութեան այլ և խելքի դէմ բան է։ Այսչափ անճշդութիւն աններելի է Հեռագրական Ընկերութեան մը, մանաւանդ որ Արեւելեան Հեռագրական Գործակալութեան հեռագիրք այնչափ շատ չեն որ այսպիսի սխալներ աչքէ վրիպին։ Ծ. Խ.)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՔՐԻՍՏԻԱՆԻԱ, 6։— Վիլհէլմ Կայսր Պէրլին ուղեւորեցաւ ի Նորվեկիա։

ՊԵՐԼԻՆ, 6։— Գերման կառավարութիւնն ինչ ինչ պայմաններով թոյլատրեց խոզերու ներմուծման Դանիայէն։

—Աւստրիացի և մաքառ հրացանաձիգներն որք Պերլին ժամանեցին, դէպ ի քաղաքային պարտէզ գացած ժամանակ անհուն բազմութեան մը եռանդալից ողջագոյներով ողջունեցան սիրալիր կերպիւ։

ՊԵԼԿՐԱՏ, 6։—Հիւպատոս Մարինքովիչ այսօր թաղուեցաւ ի Փրիչթինա, ի ներկայութեան խուռն բազմութեան։ Արտաքին գործոց Նախարարութեան պաշտօնեայ մը դամբանականն արտասանելով, ցաւ յայտնեց հիւպատոսին մահուան համար, և յանձնարարեց բարեկամական յարաբերութեանց մշակումը Թուրքիոյ հետ։

(Միայ մը կը տեսնենք Կ. Պոլսոյ Գործակալութեան այս հեռագրին մէջ։ Թուումն ի Պելկրատ տեղի ունեցած է, եւ ... կերպիւ կարելի եղած է որ Սերպիոյ ... Արտաքին գործոց Նախարարութեան պաշտօնեայ մը անոր վրայ դամբանական խօսուած։ Հեռագրին «Իմաստը» զոր ստացած է Տպագ. Կրաւնիր ըստ կ'ուզէր անուշադիր Փրիչթինայի հիւպատոս Մարինքովիչի թաղումն այսօր տեղի ունեցաւ։ (ի Պելկրատից կը քաշուի հեռագիրը։ ... ուշադիր Ա. երեսին մէջ եւ. Ծ. Խ.)

..., 6։—Կառավարական Սէրպոս ... ուած մը կը հրատարակէ, հերքելով Նէ-ի խօսքը թէ Պուլկարիա, ... ութեամբ Պ. Սթամպուլովի, ... ղայ Ռուսիոյ հետ համաձայնութեամբ գիտնալով ռուս կառավարութեան դիտումները, պուլկար ժողովուրդն և կառավարութիւնն այնպիսի փափաք մը չունին բնաւ։ Պուլկարք չեն ուզեր իրենց վեհապետէն բաժնուիլ՝ ո՛և է ցէ մէկու մը հաճոյ լինելու համար։ Սէրպոս կը խնդրէ Տէրութիւններէն բարեամտաբար միջնորդել Կայս. Կառավարութեան մօտ։

ՍԵՐԳԻՈՅ ԽՈՉԵՐԸ

ՎԻԵՆՆԱ, 6։— Կառավարական Ֆրէմդենպլատ կը յայտարարէ թէ սերպիական խոզերուն դէմ ի գործ դրուած միջոցք քաղաքական չեն այլ անասնապահական, ... որում Սերպիոյ մէջ ուրեք ուրեք ... հիւանդութիւն կը տիրէ և խոզերը վարակեալ են։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա, 23 Յունիս։

Օսմանեան Քոնսոլիտ

...		19 36
...	»	19 36
...	»	— —
...	»	20 2
...	»	20 6 1/2

ԻՍԹԻԴՐԱԶԸ ՏԱՏԻԼԻ

...		— —
...		59 38
...		59 36

ԸՆԹԱՑԵՔ ԱՓԻԼԻՊԼԻՈ

...	A. Սերի	40 3/4
»	B. »	24 1/4
»	C. »	20 8

ԲԱԺՆԵՑՈՒՄՆԵՐ

...	Անգլ. Լ.	4 36 Գ. Կ
...	Օսմ. »	9 28 » 4
...	» »	7 12 » »
...	» »	1 36 » »
...	» »	502 1/2
...	Ֆր.	77 1/4
...	Գ. Կ.	138

ԸՆԹԱՑԵՔ ԴՐԱՄՈՅ

... ոսկի	դրմ.	100
...	»	87 32
... ոսկի	»	110 22
... (գերմանական ոսկի)	»	108
...	»	20 20
...	»	51 20
...	»	7 89
...		80
...		108 3
...		108 20
...		108 15
...	»	100 20
...	»	13 20

ՊՈՆՏՈՍԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Բ.

ԱՍԻԱԿԱՆ ԾՈՎԵՂԸՐԵՐ

12 Յունիս, Երեքշաբթի

Ի զուր կը ջանամ գրիչս չնկարագրելու համար ուղեւորութիւն մը որ ո՛չ մէկուն համար նորութիւն մը կրնայ համարուիլ։ Սեւ ծովու եղերաց հայաբնակ երեք քաղաքներ՝ Սամսոն, Կիրասոն և Տրապիզոն՝ կ'արժեն միշտ յիշատակութիւն մը, դէթ հակիրճ կերպով—թէպէտ նաւուն մէջէն միայն դիտած ըլլանք անոնցմէ երկուքը եւ մին՝ հազիւ երկու ժամ այցելած—։ Կարելի՞ էր չ'ողջունել այդ տեղերու ազգակիցները, և չ'յիշատակել այս ողջոյններ որք այնքան սիրելի էին մեզ։

Առաջին ծովեղրն ուր կանգ առաւ Մ-ռէը՝ Պոլսէն մեկնելէն յետոյ, Սամսոն եղաւ։ Երեկ առաւօտ, հաղիւ արշալոյսի առաջին նշոյլները ծագած, դալարագեղ բլրոց ստորոտը տարածուած տեսանք զայն իր զարթմանը մէջ։ Մէկ կողմէն ծառազարդ ծովեղը մը որ շատ կը նմանի Քիրէճ-Պուրնուին և փարոսի մը կը յանգի։ Միւս կողմէն բարձր դարիվերներ, որոնց վրայ քանի մը գիւղեր կան սփռուած, իրենց մէջ կը պարփակեն քաղաքը։ Մեծաւ մասամբ սպիտակ ու դեղին բնակարաններու շարք մը, բաւական վայելչաձեւ, մինարէներով խառն, քանի մը հանրային շէնքեր, Ցունաց մեծ զանգակատունը, Հայոց անչուք եկեղեցին, եւ տեղ տեղ պարտէզներ ու ծառաստաններ։ Լայն ծովախորշ մը կը պարզուի քաղաքին առջեւ, հանդարտ ու խաղաղիկ։ Երկու ժամու չափ դիտեցինք տեսարանը՝ նաւուն բարձունքէն։ Վերջին վայրկենին խումբ մը երիտասարդներ փութացին շոգենաւ գալ ուներ-Պէյ Սրբազանի օրհնութիւնն առնուլ։ Ցաւ յայտնեցին որ Պոլսէն իմաց տրուած չէր իրենց, ապա թէ ոչ ազգայնոց մեծագոյն մասը պիտի գար։ Եկեղեցականի կարօտ կը քաշեն եւ ամենուն համար ալ մեծ մխիթարութիւն մը պիտի ըլլար կրօն։ Ժողովոյ Դեր։ Առենապետին տեսակցութիւնը։ Վայելել դէթ մի քանի ժամ, իրենց ազգային գործոց վիճակը պարզել, իրենց սրտերը բանալ։ Այս պատճառաւ տխրութեամբ մեկնեցան։

Նոյն գանգատը ունեցան նաեւ Կիրասոնի Հայերը։ Բարեբաղդաբար լրագրական պայուսակը շուտով ցրուելով հոն, Մ-ռէի ժամանումէն կէս ժամ յետոյ իմացած եղան ... քառասունի չափ ազգայինք՝ իրենց երկու քահանայից առաջնորդութեամբ փութացին ի շոգենաւ։

Երեկոյեան դէմ հասած էինք ի Կիրասոն։ մեզ աւելի դեղեցիկ երեւցաւ այն քան Սամսոն, դէթ աւելի բանաստեղծական երեւոյթ մը կ'ընծայէր,— միշտ ծովէն դիտուելով, վասնզի բոլոր այդ քաղաքաց մէջ, ցամաքի վրայ պատրանք կը կրէ ուղեւորը։ Ժամու մը չափ քերելով անտառազարդ ծովափ մը, ուր տեղ տեղ բնակութիւններ կան ցիրուցան, շոգենաւը կանգ առաւ քաղաքին հանդէպ, որուն մէկ մասը լերան մը կողին վրայ կառուցուած է։ անհարթ, անհաւասար շէնքեր, վարը՝ ժայռերու վրայ, փրփուրներէն մաղուած հիւղակներ՝ ժայռերու վրայ կանգուն, վերը գեղեցկաշէն տուներ՝ պարտէզներով շրջապատեալ։ գագաթը՝ հին բերդի մը աւերակները, ու լերան մէկ ճեղքուածքին մէջ փորուած Ս. Սարգսայ մատուռն ուրաբեւուն լոյսը չի թափանցեր։ հանդիպակաց կողմը ուրիշ բլուր մը ուր սակաւաթիւ են բնակութիւնք, ասոր անդ սփռուած, մեծաւ մասամբ Հայոց տուներ, եկեղեցին, դպրոցը։ այդ երկու լերանց կողերու մէջտեղ հովիտ մը ուսկից ներս կը տարածուի քաղաքը բաւական հեռաւորութեամբ։

Կիրասոնի Հայերը երկու ժամու չափ մնացին շոգենաւին մէջ ու խօսեցան իրենց վիճակին, իրենց ազգային գործոց վրայ։ Խորէն Սրբազան յորդոր կարդաց անոնց՝ միաբան աշխատիլ եկեղեցւոյ ու դպրոցի բարեկարգութեան, հոգ տանիլ իրենց կրթական վիճակի զարգացման, և խրդակցութիւն յայտնեց որ առեւտրական գործերով զբաղած՝ գործնական մարդիկ են ամենքն ալ, լաւ սերունդներ հասցնել կ'աշխատին ու հայ բընակչաց թիւը վերջին տարիներու մէջ հեռագէտ բազմացած է։ Տրապիզոնի առաջնորդական ընտրութեան երթին կ'սպասեն անձկանօք,— վասն զի այդ առաջնորդութեան շրջանակին մէջ կը գտնուին,— և Առաջնորդի ու Պատրիարքարանի օժանդակութեան վրայ յուսալից են։ Երկու քահանայ ունին, մին Տ. Յովհաննէս Մանուէլեան, 75 ամեայ աւագերէց մը, Մատթէոս Կաթողիկոսէն ձեռնադրուած, որ աշխուժիւ կը գործէ ու կ'աշխատի իր ծերութիւնին մէջ։ միւսը երիտասարդ, Տ. Ներսէս։

Առջի կիրակին քաղաքին եկեղեցիոյն մէջ ինքնաբերաբար պաշտօն կատարեր են Սանասարեանցի հոգւոյն և տարեր են Սանասարեանցի հոգւոյն և ... Նաեւ մեր մէջ ալ հոգեհանգստեան աղօթք կարդալ։ Խորէն Սրբազան հրաւիրեց գանոնք այն բարձրաւանդակին շուրջը որուն ներքեւ կը գտնուէր հանգուցեալին դագաղը։ Դիմաբաց ու ջերմեռանդ «Հոգւոյ» և «Հայր մեր» արտասանեցին, և յետ աղօթից, հրաժեշտ առնելով մեկնեցան նաւէն որ խարիսխ կը վերցուներ արդէն։ Ու երբ, խումբ խումբ, նաւակներու մէջ նստած, կը հեռանային դէպ ի քաղաք, որ կէս-մութի մէջ աջողուելի կ'սկսէր, ծերունի քահանային մեռելական աղօթքները դեռ կը հնչէին մեր ականջներուն ու տխուր զգացումներով կը համակէին զմեզ, մինչ դիշերը վրայ կը հասնէր տակաւին չանցած, քաղաքն անհերեւոյթ եղաւ մեր տեսութենէն ու մենք մեզի մեացինք սակաւաթիւ ուղեւորքս՝ ծովուն ամայութեան և մեր խոհերուն մէջ տարուբերեալ։

Խաղաղիկ դիշեր մը անցուցինք յետոյ, այս առաւօտ հասանք ի Տրապիզոն ուր Կիրասոնէն հեռադրաւ իմաց տրուած էր Մ-ռէի ժամանումն։ ուստի եւ քահանայից դասը, ազգ. պաշտօնական անձինք և բազմութիւն երիտասարդաց եկան ի շոգենաւ և հրաւիրեցին զԽորէն Սրբազան ի ցամաք։ Սուղ էր ժամանակնիս, ուստի և կարճատեւ եղան մեր այցելութիւնք, առաջնորդարանի մէջ կէս ժամու հանգիստ յետոյ, գնացինք Ազգ. վարժարանը, որ անոր պարտիզին մէջ կառուցուած մեծակալ շէնք մ'է։ 300 աշակերտք ու 250 աշակերտուհիք կը դասատիրակուին հոն՝ ուսուցչական մարմնոյ մը ձեռամբ որ կը բաղկանայ 16 դասատուներէ, 2ը այցելու և 14ը մնայուն։ վարժարանին տնօրէնն է մեզ ծանօթ մանկավարժ Պ. Քալանթարեանց որ հաստատած է նաեւ մանկապարտէզ մը՝ 95 երկսեռ մանկուոյ համար։ ասոնք ունին իրենց յատուկ վարժուհին՝ Օր. Վերոնիքա։ իսկ Տիկին Քալանթարեանց—նախկին աշակերտուհի Մեզպուրեան վարժարանի,— զանազան դասերէ զատ կ'աւանդէ նաեւ կարի ու ձեւագիտութեան դասեր։ Ցառաջադէմ աշակերտուհեաց մին ձեւագիտութեան փորձեր կատարեց որք գոհութիւն պատճառեցին։ Որքա՛ն փափաքելի էր որ Բերայի արուեստագիտական Ուսումնարանն հետեւողներ ունենար հայաբնակ ուրիշ կեդրոններու մէջ ալ, ու նորահաս աղջկանց տրուած կրթութեան մէջ մեծագոյն բաժինը դրաւէին մկրատն ու ասեղը, որպէս ի Տրապիզոն։

Վարժարանէն ելլելով՝ հրաւիրուեցանք [illegible] զամ, ինչպէս իրենք կը կոչեն, «Ընդ»։ Այս հաստատութիւն եւս պատիւ կը բերէ Տրապիզոնի ազգայնոց, և մասնաւորապէս երիտասարդութեան։ Առաջնորդարանն ու վարժարանը կը գտնուին վայելուչ փողոցի մը մէջ որուն հանդիպակաց կողմը կոկ և ճաշակաւոր շէնքերու շարք մը կայ, ամենքն ալ քարուկիր ու երկայարկ, որք ազգային կալուածները կը կազմեն ու կանոնաւոր հասոյթ կ'ապահովեն։ այդ շէնքերու մէկ մասին վրայ կը գտնուի «Ընդ»ը որ կը բաղկանայ երկար սրահէ մը, յարակից քանի մը խուցերէ։ գլխաւորաբար ընթերցանութեան կեդրոն մին է այն, և զայն կազմող ընկերութեան անդամք կը գտնեն Կ. Պոլսոյ և Տրփզիսի հայերէն օրաթերթերն ու հանդէսներն, ինչպէս նաեւ օտար լրագրեր։ ունին [illegible] եւ փոքրիկ դրատուն մը և թանգարան մը զոր ճոխացնել կ'աշխատին։ Երբեմն թատերականներ կայացուցմ ու նուագահանդէս ալ կը տրուին հոն, բարեգործական նպատակնե[illegible]։

Ընթերցարանի սրահին մէջ խօսակցութիւնք տեղի ունեցան վիճակին ազգային գործոց վրայ։ բարեմիտ Տրապիզոնցիք յուսախաբութիւն մը կրած են առաջնորդական վերջին ընտրութեամբ։ այնպէս կը հաւատան եղեր,— և ոմանք մինչեւ իսկ յառաջ կ'երթան ըսելու որ ապահովութիւն տրուեր է,—թէ իրենց ընտրելին պիտի յօժարի ընդունիլ առաջնորդական պաշտօնը։ Եւ ահա պատրանաց ու չուարման մէջ են։ բայց տակաւին Պատրիարքարանէն «պաշտօնական պատասխան» ստացած չ'ըլլալով, կը յուսան։ Ո՛վ «պաշտօնական պատասխան», եթէ դիտնայի՛ր թէ յապաղելովդ ինչպիսի անձկութեանց կը մատնես ամբողջ ժողովուրդ մը...։

Մեկնման ժամերնիս կը մօտենար, ուստի ելանք ընթերցարանէն։ Պարագայ մը կար որ բաւական ուշադրաւ էր։ եկեղեցականներէն ու աշխարհականներէն ո՛չ ոք եկեղեցւոյ խօսք կ'ընէր։ առաջնորդարան, դպրոց ու ընթերցարան, այս երեք այցելութիւններու մէջ կարծես մոռցուեցեր տալ կ'ուզէին աղօթելու պարտականութիւնը։ [illegible] հայ արքեպիսկոպոսի մը անկարելի էր քաղաք մը այցելել առանց եկեղեցի երթալու։ ուստի դացինք։ Քահանայք գլխիկոր երեւոյթ մը առած էին երբ ներս մտանք պարտէզն ու աշխարհականք չփոթած կ'երեւէին։ գաղտնիքը պարզուեցաւ։ Փոքրիկ ցած դուռնէ մը մտանք մթին ու խարխուլ մատուռ մը փարատէն, անշուք եւ անպարզ, հաղիւ հարիւր յիսուն հոգի պարունակելու կարող, կիսափուլ վերնատունով մը ու սեւցած պատերով։ Տրապիզոնի առաջնորդանիստ եկեղեցին էր։ Գաղափար մը տալու համար բաւական ըլլայ ըսել թէ Սիէնիայի եկեղեցին անոր բաղդատմամբ աւելի մեծ ու փառաւոր կը համարուի։ Կրկնասէր ու ընթերցասէր Տրապիզոնցիք եթէ արդարանալի կէտ մը ունին՝ այն ալ ոա է թէ կը խոստովանին որ իրենց վիճակին համար պատուաբեր չէ այդ աղօթավայրը ու տրամադրութիւն ցոյց կուտան զայն ի հիմանց նորոգելու։

Յետ աղօթից, Խորէն Սրբազան ժողովրդեան դառնալով ազդու յորդորական մը խօսեցաւ եւ պարտք դրաւ քահանային դասուն վրայ որ իրենց հօտին օժանդակութեամբ ու աջակցութեամբ անյապաղ ձեռնարկեն նոր եկեղեցւոյ մը կառուցման։

Ի դարձին, բազմութիւնն աւելի ստուարացած եկաւ ի շոգենաւ, ուր հոգեհանգստեան պատկառելի պաշտօն մը կատարուեցաւ Սանասարեանցի դագաղին վրայ։ Խորէն Սրբազան շուրջառ ու զաւազան առաւ, քահանայք եւս զգեստաւորեցան ու մեմեր առին եւ մեռելական արարողութիւնք կատարուեցան ու աւետարան կարդացուեցաւ։ Ո՛չ միայն քաղաքին Հայերն, այլեւ շոգենաւուն մէջ գտնուող օտարազգիք պատկառանօք ներկայ գտնուեցան այս պաշտաման որ խոր տպաւորութիւն թողուց ամենուն վրայ։

Կէս ժամ յետոյ, հրաժեշտի ողջոյններ կը փոխանակէինք մեր Տրապիզոնցի ազգայնոց հետ եւ Մ-ռէը ճանապարհ կելլէր դէպ ի Պաթում, ուր կը հասնինք այս իրիկուն։

ՏԻԳՐԱՆ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՔ Ի ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Ամէնքս ալ գիտենք թէ Անգլիացիք ի Հնդկաստան անհուն կայսրութիւն մ'ունին որուն տարածութիւնը 3.850.000 քառակուսի հազարամէթր է։ Վիքթորիա թագուհին 20½ միլիոն հպատակ ունի հոն, և անուղղակի կերպիւ ալ այսոքան բրնեաներու կամ հնդիկ իշխանաց ձեռամբ 54 միլիոն պաշտպանեալներ ունի։

Այդ ընդարձակ կայսրութեան մէջ իրենց իշխանութիւնն ի գործ դնելու համար Անգլիացիք 72000 հոգիէ բաղկացեալ անգլիական բանակ մ'եւ անգլիացի սպայից հրամանին ներքեւ 190000 բնիկներէ կազմեալ զինուորական ոստիկանութիւն մ'ունին։ Ինչպէս յայտնի է, Հնդկաստան բազմաթիւ մանր ցեղերու բաժնուած է, որք ինչ ինչ զանազանութեամբք չեն կարող իրարու հետ միանալ մինչեւ իսկ օտար եւ զօրաւոր ձեռքի մը ծանր ճնշման ներքեւ։ ինչպէս Անգլիոյ լուծը։ Այսպէս Հնդկաստանի ընկերային եւ քաղաքային վիճակը ամենեւին չը վախցներ զԱնգլիա։ Հնդկաստանի մասին Բրիտանացւոց ունեցած վախն աւելի Ռուսաց կողմէն է, նա մանաւանդ այս միջոցիս յորում ռուսական երկաթուղին Սրբոյրդանս կը հասնի այսքա՛ն Աֆղանստանի մուտքը, եւ թերեւս դէպ ի Հնդկաստան նոր քայլ մը ալ պիտի առնու մեռեալս այդ երկաթուղին։ Անգլիացիք թէ բնիկներուն ապստամբութեան և թէ Ռուսաց յարձակման կրկին պարագայից մէջ իրենց ի Հնդկաստան չինել ուսած երկաթուղիներով դիմադրել կը մտածեն։

Հնդկաստանի անգլիական երկաթուղեաց քարտէսը գործնական սքանչելի մտքի մ'արդիւնք է, և քաղաքական ու զինուորական հասուն խորհրդածութեամբ պատրաստուած է։ Ամբողջ ուղին 13390 անգլիական փարսախ երկայնութիւն ունի. մէկ փարսախը 1600 մէթր ըլլալով ըսել է Հնդկաստանի անգլիական երկաթուղիք 21549 հազարմէթր երկայնութիւն ունին։ եւ այդ երկաթուղիք 4 երկիւղոն Ֆրանքով չինուած են, այսինքն 175.438.600 օսմ. ոսկի վատնուած է։ Հնդկաստանի մէջ երկաթուղիներ չինելու համար առաջին անգամ ըլլալով 1845ին կառավարութեան երաշխաւորութեամբ երկու մեծ ընկերութիւնք կազմուեցան։ Կառավարութիւնը հողը ձրի կուտար, եւ բաժնետերց ընդունգագոյն չահաբերութիւն մը ապահովելու։ Սակայն երթեւեկութեան առաջին գիծը միայն 1853ին բացուեցաւ, այսինքն ընկերութեան կազմուելէն ութ տարի վերջ։ այդ գիծը Պոմպէյ հղզեակը Սալսէթի եւ եղերքին հետ կը կապէր։ Վերոյիշեալ կարգադրութեան համաձայն չինուեցաւ նաեւ 1513 հազարամէթր երկայնութեամբ Արեւելեան Հնդկաստանի երկաթուղին, թերակղզւոյ մեծ Հնդկական, Մէնա, Բէնարէս եւ Տէլհի, հարաւային Հնդկական ամբողջ գծերը։

1860ին կառավարութիւնը որոշեց այլեւս ընկերութեանց չը յանձնել այդ մեծ գործը, և ինքն իսկ չինել սկսաւ Հնդկաստանի երկաթուղիները։ Հիւսիսային Պէնկալայի գիծը, 499 հազարամէթր երկայնութեամբ Ինդոսի հովտին երկաթուղին և Ռանգունթանայի գիծը բացուեցան։ Այն ատեն փոքր հնդիկ իշխանք այս գործը շահաւոր տեսնելով իրենց ծախիւք իրենց երկիրներուն մէջ երկաթուղիներ չինելու արտօնութիւն խնդրեցին։ Անգլիացիք այդ իշխաններուն միայն նեղ երկաթուղիներ չինելու հրաման տուին, որովհետեւ այդ գծերը բոլորովին իրենցը չպիտի ըլլար։

Պոմպէյ, Կալկաթա, Մատրաս անգլիական Հնդկաստանի առաջնակարգ երեք քաղաքներն են, նախ և առաջ ասոնք իրարու կապուեցան վերոյիշեալ երկու ընկերութեանց ձեռամբ։

Պոմպէյէն Կալկաթա գացող գիծը, ամենէն լաւ ափիոն արտադրող Մալվա հովտէն, Աստվէյէն, Դանգէսի եղերաց վրայ գտնուող Ալլահապատ քաղաքէն, Պէնարէսէն, Բոթնայէն կ'անցնի և վերոյիշեալ Կալկաթա քաղաքը կը յանգի։ Բաւական ատեն կայ որ Պոմպէյէն Կալկաթա ուղղակի գիծ մը սկսած է չինուիլ։ այդ գիծը կեդրոնական նահանգաց մայրաքաղաքին նայելուէ քիչ մ'անդին ի Ռայեարուր յանգած է մինչ ցայժմ։

Ուրիշ գիծ մ'ալ Պոմպէյէն կը մեկնի Դարմանտէլի եղերքին վրայ գտնուող Մատրաս քաղքին համար, և կ'անցնի Մահրաթթերու մայրաքաղքէն՝ Բուհնա և և Նիզամ Թագաւորութենէն։ Հարաւային Հնդկաստանի երկաթուղեաց գլխաւոր գիծը Պոմպէյէն կը մեկնի և Սէյլան կը զգուշոյն դէմը Մանարի ծոցին մէջ Թիւթիգորէն գիւղաքաղաքը կը հասնի։ Այս գիծը ճիւղ մ'ունի որ Գաղիական գաղթականութեանց մայրաքաղաքը՝ Բանտիչէրի կ'երթայ։

Մալապար (արեւմտեան) և Գարմանտէլ (արեւելեան) եղերքները իրարու կապուած են հնոյն Գալիքութի մօտ եղող Պէյրոր քաղաքէն մեկնող երկաթուղով։ Գալիքութէն կ'ելնէ այն բրգէ կտաւերը որք իւր անուամբը «կալիկոտ» կը կոչուին. բորթուկալցիք այս կտաւերն առաջին անգամ 1498ին վասկո տը Կամայի Հնդկաստան գացած ժամանակ բերին յետոյս։ Բորթուկէզներուն կարեւորագոյն գաղթականութիւնը՝ Կոա՝ եւս Հնդկաստանի կեդրոնական գծին հետ նոր ուղիով մը կապուած է, թէպէտ եւ Պոմպէյէն ուղղակի գիծ մը կայ։ թերանց չգթային հետեւելով Մալապար եղերքն ի վայր կ'իջնէ։ Այս Մալապար եղերքն էր ուր անգլիական ձեռնարկութենէն առաջ այրի կիները կ'այրէին։

Ասիոյ ... առաջ երկարելու Կալկաթայի գլխաւոր գիծը մինչեւ Աֆղանիստան որով միայն պիտի կրնան Ռուսաց յառաջխաղացման դէմ դնել եթէ երբեք պատահի այնպիսի բան մը։ այս գիծը իւր ուղեցոյցին մէջ կը պարունակէ Ինդոսի անցքը, Բէնճապի երկիրը, Մեծ Մոնկոլայ նախկին մայրաքաղաքը՝ Տէլհի, Պէնկալա նահանգին մայրաքաղաքը՝ Ակրա և հիւսիսային արեւմտեան նահանգներու։ Երկրորդական գիծ մ'ալ, գարձեալ Կալկաթայէն մեկնելով հին Ուտ թագաւորութենէն կ'անցնի, և գլխաւոր գիծը կարելով Գանգէսի վերին հովիտը Մուրատապատ կը հասնի։

Ինդոսի երկաթուղին ալ Քիւրրաչէյէն կը մեկնի, ուղղակի դէպ ի Բէնճապ կ'երթայ։ Մուլթանէն կ'անցնի և ի Լահոր կը յանգի։ Լահոր Սէյլսերու թագաւորին Ռանճիթ-Սիղխայի մայրաքաղաքն էր։ Սէյլսերն 1840ին Անգլիացւոց հպատակեցան։ Այս գիծը կարեւորագոյն հիւղ մը ունի որ Շիկարբուրէ, Սագարապատէ և Հարնայէ անցնելով Աֆղան տանի Քանդահարի։

Կալկաթայէն ուրիշ գիծ մ'ալ Հիմալայա գօտւոյն ստորոտը ի Տարճիլին, ուր կը փոխադրուին ամառը Կալկաթայի վարչութիւնք։ Այս գօտւոյն երկայնութիւնը 2250 հազարամէթր է, և ամենաբարձր գագաթը՝ Կաբրիզանքար՝ 8839 հազարամէթր բարձր է։ Թէպէտ և Ասամ նահանգը չատ հարուստ է, նա մանաւանդ իւր թէյի արտադրութեամբը, սակայն երկաթուղին Գրահմբուրքի եղերաց վրայ կովարարայէ քիչ հեռու կանգ կ'առնու։ Նոյնպէս և Անգլիական Պիրմանիոյ մէջ Ռանկունէն մեկնող գիծը դեռ Իրավուատի գետին վրայ գտնուող Բրամ քաղաքէն անդին չէ անցած։

Հնդկաստանի վաճառականութիւնը կարծուածին չափ ընդարձակ չէ։ Երբ կարդանք Հնդկաստանի վրայ ճառող վիպասանութիւնները, կը գտնենք այդ երկրին հարստութեանը վրայ և անհաւատալի կը գտնենք նապաստներու այդ ոմանց նախանձելի դիրքը։ սակայն դրամ կայր հպատակութեան մ'արդիւնքներն են։ Իրաւ է որ Հնդկաստանի բնակիչը շատ ուռուար է, սակայն այդ բազմութիւնը կազմող հնդիկը այնչափ աչխատասէր չէ։ Ամ մը բրինձ իրեն կը բաւէ եւ անկէ անդին չ'անցներ։ Այսպէս՝ միայն իրեն պէտք եղած գումարը ձեռք ձգելու կ'աշխատի և ուրիշ ոչինչ։ Դանէ կիսման յարմարէր եւրոպացւոյն որ ընդարձակ գործիներ պիտի գտնէր անդ վարուցանելի համար, սակայն դժբաղդաբար Հնդկաստանի կիսման եւրոպացւոյն վնասակար և Հնդկին յարմար է, թէպէտ նորա գործունէութեան բոլոր փափաքը կը ջլատէ։ Տնտեսական անուրանալի օրէնք մ'ալ կայ որ կ'ըսէ թէ ոմայն հանքային երկիրք հարուստ կ'ըլլան։ յիրաւի ալ այնպէս է, Անգլիա և Միացեալ Նահանգք կենդանի օրինակներ են։ Սակայն Հնդկաստան ոչ հանքածուխ ունի և ոչ մետաղ։

Եթէ իւր ափիոնի ճանգին վաճառականութիւնը չըլլար կամ եթէ Զինացիք 1840ին յաջողէին իրենց ափիոնի վաճառականութիւնը Անգլիացւոց առջեւը փակել, յայտնի է Հնդկաստանի երեսը նայող չը պիտի ըլլար և Անգլիացիք զայն կէս լքման մը դատապարտել պիտի հարկադրէին։

Այս լքման արգելք եղող և Հնդկաստանի այժմեան բարեկեցութեան պատճառները, վերոյիշեալ ափիոնի վաճառականութենէն զատ, Սիւէզի ջրանցքին բացումը եւ անգլիական քաղաքակրթութեան յաւէտ ... Նախ և առաջ Սիւէզի ջրանցքը կէս առ կէս կարուած է Անգլիոյ և Հնդկաստանի միջև գտնուող հեռաւորութիւնը, որով Հնդկաստանի բամբակը, կտաւները, ցորենը, և Պէնկալայի կանեփը մեծ արագութեամբ կը հասնին Եւրոպայի նաւահանգիստները։ Արդէն Աւստրալիա եւ Հնդկաստան իրենց ապրանաց մեծ մասն իրարու հետ կը փոխանակեն։ Անոնցմէ է որ Անգլիացւոց ստակը պարապ տեղը չը վատնուելէ զատ, լաւ դրամատան մը մէջ ոսկոսի դրուելէն աւելի լաւ կերպիւ շահագործեալ է։

Վ. Գ. ԴԱՐԱԲԵՃԵԱՆ

ԱՌ. ԸՆԹԵՐՑՈՂՍ

Աստուածաբանական պատիւ ունի ներկայիս ծանուցանել իր բազմաթիւ յաճախորդաց թէ Եւրոպայի հռչակաւոր գործարաններէն այն ինչ բերել տուած է նոր և վերջին կատարելագործութեան համեմատ մեքենայներ, ժամանակիս պահանջմանց ըստ ամենայնի յարմար, որոնցմով կարելի է ամէն չափով և ձեւով լուսանկարներ արտադրել ի կատարեալ գոհունակութիւն ամենէն դժուարահաճ յաճախորդաց։

Մեր բազմաթիւ բարեկամք կարող են համոզուիլ մեր ըսածներուն պարզ այցելութեամբ ի մեր գործատուն, ուր կարող պիտի լինին ունենալ գիւրամատչելի գներով ընտիր և ամենամաքուր լուսանկարներ։ Աստուածաբանս միշտ անձամբ կը հանէ լուսանկարներն առանց երկրորդական պաշտօնեայի ձեռքը ձգելու։

Արդէն 25 տարիներէ ի վեր մեր յաճախորդաց նկատմամբ մեր տան ունեցած բարւոք յարաբերութիւններն ինքնին բացայայտ ապացոյցներ են մեր ըսածներուն ճշդութեան։

Օգը երբ ամպոտ է, լուսանկարն երբէք տարբերութիւն չունենար։ գործատանս մէջ թէ արանց և թէ կանանց համար մասնաւոր վարագարդար մը կը գտնուի։

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԱՉԱՏՈՒՆ
ՆԻԿՈԼԱՔԻ ԱՆՏՐԻՈՄԷՆՑ
99, Ս-ուրբ Գ-ալ-ի Քեսիկ-ի Գ-ը, 99
Կ. Գ-ալ-ի 1—90

Ի դիւրութիւն արգոյ հասարակութեան Տոքթոր Տոպրաչեան էֆէնտի յետ այսորիկ բաց ի կիւրակէ և ուրբաթ օրերէ ամէն օր կէս օրէ վերջ հիւանդ կ'ընդունի իւր տունն ի Բերա Սաղ փողոց Թիւ 18։
3—3

ԱԶԴ

Աւստրաւնգարական Լոյսի ընկերութեան գլխաւոր Գործակալութիւնը պատիւ ունի ծանուցանել հասարակութեան թէ, Ընկերութեան չոգենաւերուն մէջ ուղեւորաց ընկերացող անձինք պարտին չոգենաւին մեկնման համար որոշուած ժամանակէն կէս ժամ առաջ մեկնիլ, զանգակին տուած նշանին վրայ։

Կը խնդրուի ուղեւորներէն որ կարելի եղածին չափ զգուշանան չոգենաւ երթալէ՝ կանխաւ ուղեւորութեան տոմս չառած։ 194 3—8

ԳՐԻԳՈՐ ՁԱՔԱՐԵԱՆ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՍՏԱՐԱՆ, (Licencié en droit)

Պատիւ ունի ծանուցանել թէ՝ իւր գրասենեակը հաստատած է Պոլիս, Պազէշ Գափու, Համիտիյէ Թիւլպէսիի կից Գաղաքէր խանի մէջ, ի Թիւ 6։

Եւ թ

PHŒNIX FIRE OFFICE

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՍՈՒՅԹ Անգղ. Ոսկի 1,000,000

"ՖԻՆԻՔՍ"

Հիմնեալ ի Լընտըն յամին 1782

ՖԻՆԻՔՍ, հիմնեալ առաւել քան մի դար յառաջ, սոսկ հրդեհի ապահովագրութեան ընկերութիւն մ'է՝ որոյ բաժնետէրերը Անգղիոյ ամենահարուստ և հանրածանօթ մարդիկներ են՝ ունենալով անսահման պատասխանատուութիւն։

ՖԻՆԻՔՍ ընկերութեան աշխարհահռչակ առատաձեռնութեան մի գլխաւոր ապացոյն է 17,000,000 Անգղ. ոսկւոյ գումարն զոր ցարդ վճարած է հրդեհի զնասի համար։

ՖԻՆԻՔՍ ընկերութիւնն կ'ապահովագրէ ընդդէմ հրդեհի և կայծական՝ կալուածք, կարասիք և ապրանք՝ յոյժ նպաստաւոր պայմանօք և միշտ որդուութեամբ ստորագրելոցս, որք ունիւք լիազօր իշխանութիւն կարգադրելու անմիջապէս մեր ապահովագրելոց կրած զնասներն։

Հ. ՍՈՒԱՆ և ԸՆԿ. ընդհ. գործակալք Կ. Պոլսոյ, Պուլկարիոյ և Սեւ ծովու եզերաց, Թիւ 12, Սանտալճը խան, Գալաթիա, Աւստրիական թղթատան վերեւ։

51

HAMBURG MUNICH UNITED

ՀԱՄՊՈՒՐԳ ԵՒ ՄԻՒՆԻԽ

ՄԻԱՑԵԱԼ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ

Դրամագլուխ ֆռանկ 8,000,000

Պահեստի դրամ ցվերջ յունիս 1889 » 5,604,722

Տարեկան հասոյթ » » » 12,773,779

Ընկերութիւնս ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ կ'ապահովագրեն մթերանոցներ և գործարանաներ և սոցա մէջ գտնուած վաճառքներ և կարասիներ խիստ չափաւոր սակագնօք

Լիազօր ներկայացուցիչ Կ. Պոլսոյ

ՖՈՒԱՆՔՖՕՐԹՈՒԱԶ

ԾՈՎԱՑԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Դրամագլուխ ֆռանկ 6,250,000 Պահեստի դրամ ֆռանկ 1,270,300

Ընկերութիւնս կ'ապահովագրէ չոգենաւուց և առագաստանաւուց վրայ բեռցուած վաճառքներ, ինչպէս նաև թղթատարական և փոխադրական ընկերութեանց յանձնուած թանկագին նիւթեր և գրամ պարունակող ծրարներ խիստ նպաստաւոր պայմանօք և սակագնօք։ Սոյն նիւթերու վրայ մեծաքանակ գումարներ կարենալ ապահովագրելու համար Ընկերութիւնս միացած է եւրոպական 13 լուրջ ապահովագրական հաստատութեանց հետ որոց դրամագլուխն ու պահեստի դրամն է Աւելի քան 100,000,000 ֆռանկ

Լիազօր ներկայացուցիչ համայն Թուրքիոյ

ԳԱՌՆԻԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ, Պոլիս, Պահչէ—Գաքու, Անանիատիս խան.

3

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՈՑԺ

Պիտի գտնեն ծերք, երիտասարդք եւ տղայք՝ եթէ միշտ գործածեն Ֆոքթ. Ռիտէսի Անուշիչ Հիւթը

Այս պատրաստութիւնն խանգնելի գոյալ մը, կէս գաւաթ ջրի մէջ լուծուելով, յառաջ կը բերէ սքանչելի ազդեցութիւն մը, որ կը դիւրացնէ մարսողութիւնը, զարմանալի կերպիւ կ'սանձէ մանուկներուն և առողջ, զօրաւոր և հնոյժուս կ'բնէ զանոնք։

Մանկանց համար գործածութեան եղանակ

Ս. Լիմենի Մուրճիչ Հիւթէն խանգնելի գոյալ մը, փոքր քանակութեամբ թաղանթի կամ կաթի մէջ լուծուելով, յառաջ կը բերէ մանուկ մը որուն վրայ պէտք է աւելցնել 90 տարամ եւ աղացող ջուր կամ կաթ, նոր ասելով խառնելու մինչեւ որ եռայ։ կարելի է զայն գործածել նաեւ ծծակի մէջ։

Անհրաժեշտ դիտուած է այն մայրերուն համար որք քիչ կաթ ունին կամ բնաւ չունին

Դեղագիներն կը խնդրուի լաւ դրչել թէ զուկ՝ն թէ մարը համար է։

Եթէ կ'ուզէք որ ձեր ստացողներ առողջ և քաջակազմ ըլլան, հարցուցէք Ֆ. Ռիտէսի Անուշիչ Հիւթն որ կը գտնուի գործակալին քով։ ԼՍՏՈՒՆՆՏ ԴԱՐՈՒԱՆԱՆ

Գալաթիա, Վ.ոյվոտա պահանոցին քով թիւ 95 և 97 106

ՈՉ ԵՒՍ ՏԿԱՐՈՒԹԻՒՆ — ՈՉ ԵՒՍ ԱՐՆԱՆ ՆԵՐԱՁՔԻՒՆ

ՄԱՐՍԻԱԼ—ՊՈՏԷՆԻ ՇՐԿԱՖ 107

Այս բաղադրութիւն մեծագոյն յաջողութեամբ կը յանձնարարուի Ֆրանսայի գլխաւոր բժիշկներէն, որք, յետ գործածութեան, նախամեծար համարած են զայն միւս երկաթախառն պատրաստութիւններէն։

Աւելի՝ բան, շուտով հոգ չեն տեսնուիր, դեռ գլխաւորութիւնը կ'ուսանիլ կիներէն և մանուկներէն

Կազդուրիչ չի տար, ստամոքսը չի գրգռեր, ակռայները չի սեւցներ։

Գեղարուեստեղի՝ ՄԱՆՆԻ ԵՒ ԺՈՐՏԱՆ, 1, Կամուրջի հրապարակ, Գալաթա

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆ—ՈՑԺ—ԿՈՐՈՎ

ՖՈՍՖՈՏԻՆ ՏՈԳԹՈՐ ԼԱԼԱՐԻ—Զ.ԷՐԼԻՆ քան և հինգ տարուան մէջ ապացուցուած է թէ այս գեղը ՖՈՍՖՈՐԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ԴԱՐՄԱՆն է որ մինչեւ յարդ գտնուած է, կասարկելոց բուժելու համար ուղիղ հիւանդութիւններն, անգամալուծութիւն, գինուութիւն, զանազանք, առնական կարողութեան վաղաւաղ կորուստ, եւ առնական զիներու կորուստէն յառաջ եկած ամէն գործարանական խանգարումներ։

Կը բուժէ գիտակարողութիւնը, ջղային եւ սրտի հիւանդութիւնները, լեարդի եւ երիկամանց հիւանդութիւններ, ապեան չրջանի բոլոր խանգարումները։ Ընդհանուր հիւծութիւնն եւ ապառամբ կը կասկածուի կենդանական զիներու ուն է կորուստ որ յառաջ եկած է ուեւ է պատճառէ։

Ջղային տկարութեան եւ սարդ հնեանանց մէջ այս գեղն ապացուցութիւնն անժիշտական եւ Մեծագոյն է Մեխանգնութեան ազդեցութիւնն անմիջ